

De circulaire economie bestaat al

Ongeveer 150
belangstellenden uit
dertien landen woonden
de conferentie
Closing the Loop bij.
Workshops, lezingen en
bedrijfsbezoeken vonden
gretig aftrek. “Inspirerend
en vooral zo heel prettig te
merken dat anderen
constructief met je
meedenken om circulaire
oplossingen te vinden”,
beschrijft een deelnemer
zijn ‘Closing the Loop-
gevoel’.
Twaalf portretjes van
deelnemers met hun
projecten. De conferentie
over de circulaire
economie werd
georganiseerd door P+,
Work on Progress, MVO
Nederland en The Circle
Economy.

Bouwen voor de eeuwigheid

Naam: Jeroen Troost
Bedrijf: BAM
Functie: Commercieel directeur Utiliteitsbouw
Website: www.bamutiliteitsbouw.nl

Een tijdelijk gebouw hoeft niet te leiden tot sloop na de looptijd, maar de componenten ervan kunnen een nieuw leven tegemoet zien. Dat is de oplossing die bouwbedrijf BAM in samenwerking met architect Thomas Rau heeft gekozen voor de uitbreiding van het gemeentehuis in Brummen. Deze karakteristieke villa krijgt een U-vormige laagbouw om zich heen. “De opdrachtgever wilde een semipermanent gebouw voor de duur van twintig jaar, maar wij hebben gekozen voor een volwaardig pand. Ze krijgen een mooi kantoor en na vijftien jaar – of later – halen we het weer uit elkaar en hergebruiken we de onderdelen. Daarom hebben gekozen voor standaard elementen, houtskeletbouw. We hebben aan leveranciers gevraagd hun producten na vijftien jaar weer terug te nemen, zodat zij het weer kunnen hergebruiken. Hout ligt dan veel meer voor de hand dan beton, bijvoorbeeld. Het gebouw is flexibel ingericht. Ondanks de wens van de opdrachtgever voor een tijdelijk gebouw, hebben we toch een mooi, gaaf nieuw gebouw kunnen creëren; opgebouwd uit duurzame materialen.” De leveranciers keken er vreemd tegenaan, en juristen hebben er nog een hele kluit aan, vertelt Troost. “Maar we gaan dit vaker doen, want het past bij de trends binnen de samenleving in het rationeel omgaan met grondstoffen. Blijvend hergebruik van materialen is cruciaal. Dit uitgangspunt willen we in onze bedrijfsvoering toepassen.” Verlichting en vloerbedekking worden via de Turntoo-formule gehuurd en gaan aan het einde van de levensduur terug naar de producent. De bouw zal mei 2014 klaar zijn.

Denken in kringlopen

Naam: Louise Vet
Bedrijf: Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO)
Functie: Directeur; tevens hoogleraar Evolutionaire Ecologie
Website: www.nioo.knaw.nl

Het nieuwe gebouw van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) in Wageningen is een toonbeeld van duurzaam bouwen. Een eenvoudig principe ligt hieraan ten grondslag: *practice what you preach*, aldus Louise Vet. “Als ecooloog ben je gewend om in kringlopen te denken”, legt zij uit. “Om die reden staat een circulaire economie heel dicht bij ons en om diezelfde reden is het nieuwe gebouw een visitekaartje voor denkbeelden.”

Het komt niet vaak voor dat een directeur van een organisatie zich zo tot op detailniveau bemoeit met de bouw van de nieuwe bedrijfs huisvesting. Zij vertelt in 2009 te zijn begonnen met het concept. “Als wij ecologen al niet de circulaire economie omarmen bij onze eigen huisvesting, dan moeten we verder ook

niet meer zeuren als de rest van de wereld dat ook niet doet, vind ik.” Maar het ging niet van een leien dakje, en ze wil het niet nog een keer doen. “Eigenlijk was het gewoon nog een baan erbij”, verzucht zij, weliswaar lachend. Het was vooral een kwestie van vasthoudendheid, consortia met gelijkgestemden maken, en wet- en regelgeving naar de hand zetten. “Heel veel dingen mogen gewoon niet. Het heeft bijna een jaar geduurd om toestemming te krijgen warmte op driehonderd meter diepte op te slaan, om maar één voorbeeld te geven.” Leg de exploitatie in handen van de bouwer, vindt Vet, dan krijg je duurzamere ontwerpen. Zij wijst erop dat alle geleerde lessen gedurende ontwerp en bouw van het pand op de website staan van het NIOO.

H&M neemt kleding weer in

Naam: Cecilia Strömblad Brännsten
Bedrijf: H&M
Functie: Sustainability Officer
Website: <http://about.hm.com>

Opvallend veel textielbedrijven/modehuizen hebben stappen gezet richting duurzaam gebruik van grondstoffen en een eerlijke beloning van producenten. Dat is op zich niet zo gek, omdat juist in de modewereld, als gevolg van steeds sneller op elkaar volgende trends, nog zeer goed bruikbare kleding toch 'in de kast blijft hangen'. Doorbreking van de trendgevoeligheid zou in deze sector al heel veel schelen, maar dat vergt een branche-brede aanpak.

Voorlopig ontwikkelen de modehuizen op bedrijfsniveau initiatieven die binnen de cir-

culaire economie passen. Zo vertelt Cecilia Strömblad Brännsten van H&M dat het bedrijf een proefneming is gestart in Zwitserland om gedragen kleding in te nemen. Klanten kunnen hun afdankertjes in de winkel afgeven en krijgen daarvoor een bepaalde korting op het product dat zij er nieuw kopen. De op deze manier ingezamelde kleding gaat naar het bedrijf I:CO dat sorteert op kleur en beoordeelt wat voor hergebruik in aanmerking komt. Is er geen tweede leven voor een broek of overhemd, dan worden de vezels hergebruikt. "Wij brengen in toenemende mate kleding op de markt

waarin gerecyclede vezels zijn verwerkt. Kledingstukken die in de winkel al een defect hebben, verzamelen we en hergebruiken we." Waarom juist in Zwitserland? Omdat deze H&M-tak zich als vrijwilliger opgaf, antwoordt Strömblad Brännsten. In oktober 2010 is de test begonnen met zestien winkels. Sinds vorig jaar doen alle Zwitserse vestigingen mee. Zij vertelt dat het publiek hierop positief reageert. "Maar het is nog niet zeker of we deze innamestrategie ook in andere landen gaan toepassen. Er is nog geen besluit genomen over de test."

Van koeienpoep naar groengas

Naam: Frank van Ooijen
Bedrijf: FrieslandCampina
Functie: Director Sustainability
Website: www.frieslandcampina.com

"Wij bereiken dagelijks wereldwijd elke dag een miljard consumenten. Nederland is na de Verenigde Staten de grootste agrofood exporteur ter wereld. Dat is een prestatie van formaat voor zo'n klein landje", zegt Frank van Ooijen van FrieslandCampina. Even om te laten zien dat we hier trots op mogen zijn, maar tegelijkertijd om aan te geven dat hier meters zijn te maken als het om duurzaamheid gaat. Onze bodem, zo onderwijst hij, is te nat of te schraal. En is daarmee ideaal grasland. "Het voer van onze koeien bestaat voor 40 procent uit gras, 30 procent uit maïs en 30 procent uit krachtvoer. Dat laatste zijn de reststoffen uit andere sectoren, denk aan sojaschroot en bierborstel. Het hergebruik van reststoffen past in de circulaire economie, maar we wilden nog een stap verder gaan."

Daarmee doelt hij op hergebruik van de reststoffen van de koe: haar mest. In de poep zit veel van het broeikasgas methaan. "Wij hebben gunstige proeven genomen met installaties om uit de koeienpoep groengas te maken. Dat is te gebruiken om elektriciteit op te wekken, maar ook om voertuigen op te laten rijden. We lossen zo het methaan-vraagstuk op en bieden een relatief schone brandstof."

Van Ooijen vertelt dat zijn bedrijf nu bekijkt hoe de proef is op te schalen. "Je kunt je voorstellen dat je een centrale verwerkingsfabriek bouwt, die vervolgens gas en elektriciteit levert aan nabijgelegen woonwijken of industrie." In Leeuwarden rijden al groengas vrachtwagens van FrieslandCampina rond.

Banken moeten uit hun schulp kruipen

Naam: Pablo Smolders
Bedrijf: Dutch
Functie: managing partner/oprichter
Website: www.dutch.com

"Wij zijn een adviesbureau dat organisaties helpt de transitie te maken naar een duurzame bedrijfsvoering. De wereld om ons heen is circulair; wij zullen ook in kringlopen moeten acteren. De lineaire economie leidt tot vernietiging. Gelukkig zien we dat meerdere bedrijven bezig zijn de transitie te maken", vertelt Pablo Smolders. "Maar dan hebben we het vaak over ondernemingen die concrete producten maken, zoals Philips die niet meer lampen verkoopt, maar lichtopbrengst verhuurt. Toch zal de dienstensector moeten volgen. Want als de industrie andere bedrijfsmodellen gaat hanteren, dan heeft dat gevolgen voor de financiering. Ook daar gaan andere modellen opgeld doen; de Rabobank heeft hier ook voor. Volgens mij komt de circulaire economie pas echt van de grond als de banken dit model omarmen, als zij uit hun schulp kruipen." Hij somt een aantal voorbeelden op uit de dienstensector die nu al richting geven, zoals de Canadese coöperatieve bank Desjardin die niet alleen bestaat voor zijn aandeelhouders, maar waarde creëert voor alle belanghebbenden. Of neem De Lage Landen die een online marktplaats in het leven heeft geroepen voor zaken waarvan de leasetermijn is verstreken. En SnappCar waar leden online een auto kunnen huren, met partners als ANWB, Centraal Beheer Achmea, Rabobank and Athlon Car Lease.

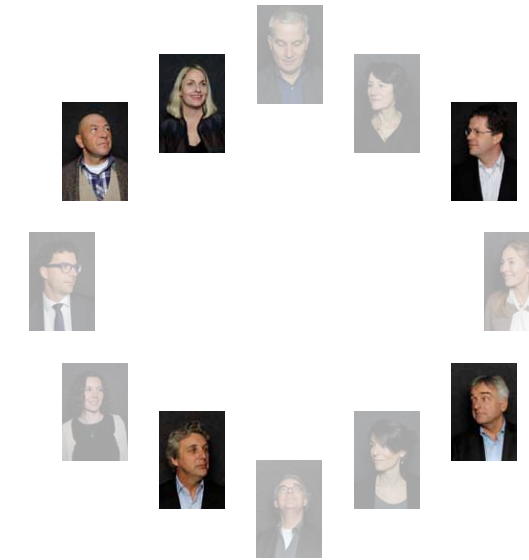

Grondstof is geen brandstof

Naam: Dion van Steensel
Bedrijf: HVC
Functie: Directeur
Website: www.hvcgroep.nl

HVC is ooit opgericht als vuilverbrandingsoven, maar als het aan directeur Dion van Steensel ligt, dan dooft het vuur. "We moeten de volgende stap zetten en beseffen dat grondstof geen brandstof is. We moeten er alles aan doen om reststoffen terug te brengen in de grondstofcyclus. Nu kunnen we de verbrandingsinstallatie nog niet economisch afschrijven, en importeren we vuilnis om haar draaiende te houden. Maar dat is doodlopende weg."

Hij vertelt dat de wil om bij de bron – dus bij de bedrijven en huishoudens – het afval al zoveel mogelijk te scheiden erg groot is. Dat blijkt uit diverse onderzoeken en uit HVC's dagelijkse praktijk. "Bij de G4 – de grootste steden in ons land – komen ze te makkelijk weg met de opmerking dat gescheiden ophalen niet lukt in portiekwoningen en dergelijke. Zorg ervoor dat er veel brengvoorzieningen zijn op wijkniveau. Stel aanhangwagens gratis beschikbaar om de spullen te brengen. Wij doen dat al en op zaterdagen zijn de bakkies niet aan te slepen." Een paar randvoorwaarden zijn er wel, volgens Van Steensel. Niet meer dan drie kliko's per huishouden. Veel meer kunnen mensen niet kwijt. En: transparantie. "Laat zien wat er gebeurt met het gescheiden ingezameld afval. Laat zien dat het wordt hergebruikt. Anders krijg je de mensen niet mee en denken ze dat alles toch in één grote bak en uiteindelijk in de verbrandingsoven verdwijnt."

"Laat zien wat er gebeurt met het gescheiden ingezameld afval.

Laat zien dat het wordt hergebruikt"

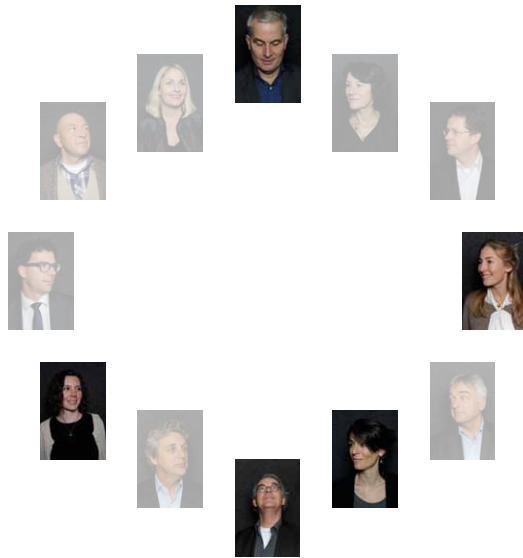
Op vezelniveau samenstelling weten

Naam: Benno Oostinjen
Bedrijf: Mud Jeans
Functie: Medeoprichter/eigenaar
Website: www.mudjeans.nl

Mud Jeans heeft naam gemaakt als spijkerbroekenfabrikant die een duurzaam label op de markt wil zetten. Niet alleen de milieuaspecten, maar zeker ook de sociale aspecten (denk aan de slechte arbeidsomstandigheden in de naaiateliers) wegen zwaar bij ontwerp en productie van de collectie. Volgens Benno Oostinjen is er zeker ruimte voor een Max Havelaar-gekeurde kledinglijn. Hij levert aan bijvoorbeeld Zeeman en Bijenkorf.

Hij vertelt dat het bedrijf vier jaar geleden is opgericht en dat het sinds twee jaar behalve biologisch katoen, bamboe en dergelijke veel meer gerecycled materiaal gebruikt. Hier ziet hij evenwel nog een probleem. "De vezels van verwerkte denim en dergelijke zitten allemaal door elkaar. Eigenlijk zouden we elke partij afzonderlijk moeten monstereken om te weten wat de kwaliteit is van de gerecyclede vezels, maar dat kost te veel. Het kan best zo zijn dat in die vezels materiaal zit dat brandgevaarlijk is. Als dat zo is, dan is het onbruikbaar om als grondstof te dienen voor kinderkleding. Dat mag gewoon wettelijk niet. Hier moet een oplossing voor komen." Oostinjen zegt dat hij met de afnemers in geweer komt om de kwaliteit van de gerecyclede vezels te verbeteren. Het is een gezamenlijk belang, zo is zijn overtuiging.

“De consument koopt niet een product,
maar de functionaliteit (prestatie)”

Werkelijke kosten in kaart

Naam: Annabelle Bennet
Bedrijf: Trucost
Functie: Account Director
Website: www.trucost.com

Wat zijn de werkelijke productiekosten van bijvoorbeeld een hardloepschoen? Puma wilde dit weten en heeft consultancybedrijf PWC en Trucost ingeschakeld om dat uit te rekenen, om een prijs te hangen aan het verlies van tropisch regenwoud, CO₂-uitstoot, onttrekking van zoet water aan een systeem, noem maar op. Puma noemt het zijn Environmental Profit & Loss (E P&L). Als alle kosten op het prijskaartje van een sneaker komen, dan verbleekt de huidige prijs die we voor een sportschoen betalen.

Wat is het nut van zo'n E P&L? Annabelle Bennet van Trucost: “Door alle milieuaspecten in de complete keten in geld uit te drukken, maak je zichtbaar waar de milieukosten zitten. In het geval van Puma bij de katoenteelt die veel water nodig heeft en land onttrekt, evenals de veeteelt voor het leer. De volgende vraag is dan natuurlijk wat je kunt doen om die milieudruk te verminderen. Puma kiest nu voor andere, duurzamere materialen om schoenen en kleding van te maken. De nieuwe InCycle-reeks is gemaakt van biologisch afbreekbare materialen. Er komt geen leer meer aan te pas.”

Bennet vertelt dat haar (Britse) bedrijf een zee aan data heeft verzameld om dergelijke berekeningen te kunnen uitvoeren binnen het zelf ontwikkelde econometrisch model. “We zouden ook nog wel een prijs willen zetten op de sociale aspecten van een gezonde natuur. Hoeveel is de kalmerende uitwerking van een boswandeling waard voor een medewerker? We zoeken partnerschappen met anderen om op die manier onze modellen te vervolmaken. We zijn heel open en moedigen iedereen aan onze data en modellen te delen.”

Niet de arbeid, maar grondstoffen belasten

Naam: Thomas Rau
Bedrijf: Turntoo
Functie: Oprichter/directeur
Website: www.turntoo.com

Het idee van Turntoo is eigenlijk heel simpel: de consument koopt niet een product, maar de functionaliteit (prestatie). Koopt dus geen stoel, maar de mogelijkheid om erop te zitten. De stoel staat wel in zijn huis, maar blijft eigendom van de fabrikant. Die zich vervolgens verplicht na afloop van de huurperiode de stoel weer in te nemen. Het voordeel is dat de fabrikant dusdanig gaat ontwerpen dat na de verhuurperiode de grondstoffen herbruikbaar zijn. De fabrikant is daardoor minder afhankelijk van de grondstoffenmarkt. Elk product heeft zo zijn eigen grondstoffenpaspoort.

Thomas Rau vertelt dat er veel belangstelling is voor zijn aanpak. Met Philips is hij in gesprek om alle grondstoffen in zijn grondstoffenbank te krijgen. Met woningcorporaties is de deal op handen om wasbeurten te verkopen aan huurders. “De energielasten zijn voor veel huurders te hoog. Bovendien hebben ze geen geld om een zuinige wasmachine te kopen. Laat de corporatie degelijke, energiezuinige wasmachines kopen en plaatsen bij de huurders die vervolgens wasbeurten kopen. Dan houden de huurders meer geld over om de huur te betalen.” Eigenlijk zijn er geen producten, alleen composities van grondstoffen, meent Rau. Turntoo zorgt ervoor dat die grondstoffen niet verloren gaan. “Eigenlijk zou de belastingwetgeving niet de arbeid moeten belasten, zoals dat nu gebeurt, maar de grondstoffen. Dat zou een flinke duw in de goede richting van de circulaire economie geven.”

Tweede leven voor duur design

Naam: Thalita van Ogtrop
Bedrijf: Label2label
Functie: Oprichter/directeur
Website: www.facebook.com/Label2Label

Je ziet het meteen: de groene, kunstig opgefleurde pumps in de uitstalkraam van Label2label zijn van hoge kwaliteit. Het dure design in de modesector. Veel (vooral) vrouwen kopen kwalitatief hoogstaande haute couture. Schoenen, jurken, broeken, noem maar op. Vaak om maar één of twee keer te dragen, want in sommige beroepen kun je je het niet veroorloven vaker dezelfde uitmonstering te dragen. En sommige vrouwen raken snel uitgekeken op hun kleding. Daar zag Thalita van Ogtrop een markt in en

zij richtte Label2label op: een online marktplaats voor gedragen hoogwaardige kleding. Met als motto: *give your wardrobe a second life*. “Er zijn veel vrouwen die mooie items in de kast hebben hangen die ze nauwelijks hebben gedragen. Bij ons kunnen ze een profiel aanmaken op de website. Met een foto van jezelf, de stijl die jou aanspreekt. Bezoekers van de site kunnen je dan volgen, ze kunnen ook een waardering uitspreken, zodat andere bezoekers kunnen zien hoe populair iemand is bijvoorbeeld. Als je dan weet welke maat

iemand heeft en je ziet aan de foto's hoe bijvoorbeeld een jurk staat, dan kun je het item kopen via Label2label.” Er zijn twee smaken: de *do-it-yourself* en James. Bij de eerste variant plaatst iemand alles zelf op de site; bij James brengt iemand een doos met kleding bij Van Ogtrop die vervolgens een keuze maakt en zorgt voor de verdere afhandeling. In het eerste geval krijgt Label2Label een provisie van 20 procent; James brengt 50 procent in het laatje.

Snakken naar een rits van maïs

Naam: Frouke Bruinsma
Bedrijf: G-Star
Functie: manager corporate responsibility
Website: www.g-star.com

Het vermaarde Nederlandse modehuis G-Star doet van alles om de milieudruk zo laag mogelijk te houden, stelt Frouke Bruinsma. Zij vertelt dat de vezelproductie wereldwijd flink is gestegen: van 35 miljoen ton in 2001 naar 82 miljoen ton in 2011. Katoen is daar een belangrijk onderdeel van; ongeveer een derde in 2011. Bruinsma maakt hier de understatement dat aan katoen wel wat milieu-uitdagingen kleven. “Daarvoor hebben we iets anders gezocht”, legt zij uit. “We gebruiken organisch katoen en zoveel mogelijk gerecyclede vezels.” Zij vertelt dat ze vier jaar geleden het circulaire pad zijn opgegaan samen met de KICI Foundation. Deze organisatie zamelt onder andere in Nederland textiel in. In ons land alleen al zo'n 11 miljoen kilo per jaar. “Wij hebben samen onderzocht hoe we denim vezels weer kunnen hergebruiken. Het lastige is dat het bij ons alleen om *post consumer* producten (vaktiaal voor spijkergoed dat is gedragen, TM) gaat. Het is moeilijk om daar weer een goede kwaliteit denim van te maken. Maar het lukt wel.” Het doel van G-Star is om in 2014 elk product te laten bestaan uit 60 procent gerecyclede katoen en 40 procent maagdelijk katoen. “Verder werken we aan 'design for recycle'. Zo willen we dat lycra niet meer in de producten voorkomt, omdat dit materiaal het hergebruik van denim bemoeilijkt.” Van een spijkerbroek worden de pijpen geknipt. Deze delen komen in aanmerking om vezels terug te winnen. Probleem van het bovenste deel is dat er knopen en ritsen in zitten. De ritsen zijn van ijzer en verstoren het recycleproces. “Eigenlijk zouden we toe moeten naar ritsen van maïs; dan is dat probleem opgelost. Daar zijn proeven mee gaande.”

Pioniers in de circulaire economie

Naam: Douwe Jan Joustra
Bedrijf: Oneplanetarchitecture institute (OPAI)
Functie: Managing partner
Website: www.opai.eu

“Wij zijn de architecten van de nieuwe economie.” Douwe Jan Joustra van OPAI geeft een rake klassering van wat zijn adviesbureau vermag. Daarbij omschrijft hij zichzelf als een procesarchitect. “Wij worden ingehuurd door bedrijven om op allerlei niveaus alle denkbare innovaties door te voeren om te voorkomen dat er restproducten ontstaan die niet meer zijn te hergebruiken in andere producten.” Als klanten noemt hij Alliander, Sita, de ministeries Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu, en de VNCI, de overkoepelende brancheorganisatie van de chemische industrie in Nederland. Die organisaties noemt Joustra de pioniers van de circulaire economie. “Zij hebben in de gaten dat de lineaire economie stopt, dat we een andere richting op moeten. En ze zijn bereid daarover na te denken en hun bedrijfsvoering aan te passen.” Als voorbeeld noemt hij de chemische industrie die nu vooral op koolstof is gebaseerd, een eindige grondstof. “De chemiebedrijven willen toe naar een *biobased* aanpak. Wij adviseren over de mogelijkheden die daar bestaan.” Mensen zijn geneigd hetzelfde te blijven doen en te verfijnen. Maar de circulaire economie vereist een compleet andere aanpak. De frisse blik van een buitenstaander, van OPAI, is dan welkom. Joustra vindt dat de overheid zich niet moet richten op duurzaam inkopen, maar op inkoop van functionaliteiten. “Je koopt geen lamp meer – hoe duurzaam die ook is – maar huurt licht. Je koopt geen duurzame auto, maar huurt mobiliteit. Daar moeten we naar toe. Het zou mooi zijn als de politiek dit balletje in de Tweede Kamer opwerpt.” Joustra vertegenwoordigt in Nederland de Ellen MacArthur Foundation, die berekende dat Europa 600 miljard kan besparen aan grondstoffen, door deze na gebruik opnieuw in de productiecycclus op te nemen. ■